

TÜRKİYADA KIRGIZ TAANUU [TÜRKİYE’DE KIRGIZ ARAŞTIRMALARI]

Ali ÇELİK*

Özet

«Түркияда кыргыз таануу» [*Türkiye’de Kırgız Araştırmaları*] adlı çalışma, 2019 yılında Bengü Yayınları tarafından Ankara’da basılmıştır. Toplam 15 makalenin yer aldığı eserde Kırgızlarla ilgili dil, tarih, edebiyat, müzik gibi çeşitli konular bulunmaktadır.

Bu makalede «Түркияда кыргыз таануу» [*Türkiye’de Kırgız Araştırmaları*] adlı eserin genel yapısı hakkında bilgiler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırgız, Kırgızca, Kırgızistan, Kırgız Araştırmaları, Türkiye

KYRGYZ STUDIES IN TURKEY

Abstract

Kyrgyz Studies in Turkey was published by Bengü Publications in Ankara in 2019. Total of 15 articles in the work contains about Kyrgyz language, history, literature, music and various topics.

It will be given informations about general structure of the work named of “Kyrgyz Studies in Turkey” in this article.

Key Words: Kyrgyz, Kyrgyz Language, Kyrgyzstan, Kyrgyz Studies, Turkey

0. Giriş

“Kırgız araştırmaları” (Кыргыз таануу/Kırgız taanuu); Kırgızların tarihini, dilinin, maddî ve manevî kültürünün araştırıldığı disiplinlerarası bir alandır (TKT, 2019: 5). Bu alanla ilgili Kırgızistan başta olmak üzere çeşitli ülkelerde farklı konularda kitap, makale vb. çalışmalar mevcuttur.

1. Türkiye’de Kırgız Araştırmaları

1.1. Yayın Bilgisi

“Türkiye’de Kırgız Araştırmaları” adlı eser; 2019 yılında Ankara’da bulunan Bengü Yayınları tarafından basılmıştır. Eserin genel yayın yönetmenliğini Yakup Ömeroğlu üstlenmiştir. Güldana Murzakulova eserin hazırlanmasında ve editörlüğünde görev almıştır. Ayrıca editörlükte Abdrasul İsakov da bulunmaktadır. Eserin düzeltme işini Venera Murzakulova; İngilizce metinlerin tercümesini ve düzeltmesini Ciydegül Almidin kızı; tasarımını İbrahim Sağlam yapmıştır. Toplamda 15 adet

* Okutman, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, el-mek: ali.celik@manas.edu.kg

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4963-1423>

makale bulunup 428 sayfadan oluşan eserin dili, Kırgızcadır.

1.2. Yayın İçeriği

“Türkiye’de Kırgız Araştırmaları” adlı eser 4 temel bölüm olmak üzere toplam 15 makaleden oluşmaktadır. Eserin genel yapısı şu şekilde verilebilir:

I. Birinci Bölüm

Түркияда кыргыз таануу тармагында жазылган эмгектер

[Türkiye’de Kırgız Araştırmaları Alanında Yazılan Eserler]

1) Ceenbek Alımbayev. Кыргыз таануу тармагынын жаралышы, изилдөө багыттары (XVIII к. экинчи жарымы – XX к. башы) [*Kırgız Araştırmalarının Ortaya Çıkışı, Araştırma Alanları (XVIII. yy’nin ikinci yarısı – XX. yy’nin başı)*] s.15-43.

XVIII. yy’nin ikinci yarısından XX. yy’nin başına kadar olan süreçte Rus tarihî kaynaklarında yer alan Kırgızların tarihiyle ilgili malzemelerin analizi yapılmıştır. Kırgız araştırmalarının yayılma ve gelişme alanlarının etapları gösterilmiştir. Özellikle Kırgız araştırmaları konusunu yansıtan “Turkstan Cıynagı”, “Turkestanskiye Vedemosti” gibi yayınların önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca Rus tarihî kaynaklarındaki Kırgız Araştırmaları konusunu araştıran yazarların eserlerinin içeriği, uzmanlık konuları, uzmanlık alanlarıyla ilgili gruplandırmalar yapılmıştır. Ele alınan eserlerin tarihi kaynak olarak önemleri anlatılmıştır.

2) Selda Kalfazade. Изниктеги Кыргыздар күмбөзү [*İznik’teki Kırgızlar Türbesi*] s. 45-54.

Bursa’nın İznik ilçesinde bulunan ve günümüzde Kırgızlar Türbesi olarak bilinen yapı hakkında bilgiler verilmiştir. Türbenin kim tarafından ne zaman yaptırıldığı kesin olarak belli değildir. Bu konuyla ilgili hipotezler bulunmaktadır. Çalışmada özellikle türbenin mimarî yapısı hakkında geniş bilgiler verilmektedir.

3) Leyla Derviş. Түрк тарыхнаамасындагы кыргыз тарыхын изилдеген эмгектер (1991-2018- жылдар) [*Türk Tarihî Kaynaklarında Kırgız Tarihini İnceleyen Eserler*] s. 55-74.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte Kırgızistan ile Türkiye arasında ilişkiler güçlenmiş, bunun neticesinde Türkiye’de Kırgız tarihi, dili, kültürü vb. konularla çeşitli çalışmaların sayısı çoğalmıştır. Bu makalede, Türkiye’de 1991-2018 yılları arası Kırgızların tarihiyle ilgili yayımlanan eserler hakkında bilgiler verilmiştir.

4) Aysel Baytok. Түркияда кыргыз тили боюнча коргологон магистрдик жана доктордук диссертациялар (1990-2018) [*Türkiye’de Kırgızcayla İlgili Savunulan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri (1990-2018)*] s.75-102.

Türkiye’de Kırgızlarla ilgili 1990 yılına kadar yapılan çalışmalar hakkında genel bilgiler verildikten sonra 1990-2018 yılları arası savunulan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyografyası ayrı gruplar halinde listelenmiştir.

5) İbrahim Türkhan. Кыргыз адабиятындагы чыгармалардын түрк тилине котормолору [*Kırgız Edebiyatındaki Eserlerin Türkçeye Tercümesi*] s. 103-120.

1990 yılından itibaren Kırgızcadan Türkçeye çevrilen roman, hikaye, şiir, hikaye, sözlük vb. ürünler hakkında bilgiler verilmektedir.

II. İkinci Bölüm

Түркияда кыргыз таанууга салым кошкон көрүнүктүү илимпоздор жана институттар

[*Türkiye’de Kırgız Araştırmalarına Katkı Sağlayan Tanınmış Bilim İnsanları ve Enstitüler*]

1) Abdrasul İsakov-Nurabübü Borsokkeyeva Uyanık. «Евразия жазуучулар биримдигинин» кыргыз таанууга кошкон салымы [*“Avrasya Yazarlar Birliği”nin Kırgız Araştırmalarına Katkıları*] s.123-161.

“Avrasya Yazarlar Birliği”nin Kırgızlarla ilgili düzenlediği etkinlikler ve yayımladığı eserler hakkında bilgiler verilmiştir. Yazının sonunda Kırgızlarla ilgili çıkan eserlerin bibliyografyası kitap ve dergi başlıkları altında verilmiştir

2) Üçler Bulduk-Abdrasul İsakov. Бахаеддин Öгел жана анын кыргыздар боюнча пикирлери (тил, маданият, музыка, айыл чарба) [*Bahaeddin Ögel ve Kırgızlar Hakkındaki Fikirleri (Dil, Kültür, Müzik, Ziraat)*] s. 163-183.

Bahaeddin Ögel’in yazmış olduğu bazı eserlerinde Kırgızlarla bağlantılı bazı konular hakkında bilgiler verilmiştir.

3) Gülzura Cumakunova. Абдулкадир Инандын «Манас» эпосу боюнча жазган эмгектери [*Abdulkadir İnan’ın “Manas” Destaniyla İlgili Yazdığı Eserler*] s.185-194.

Abdülkadir İnan’ın Manas Destanı üzerine yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir.

4) Mirlanbek Nurmatov. Нажшйе Ата Ыылдыздын кыргыз таанууга кошкон салымы [*Naciye Ata Yıldız’ın Kırgız Araştırmalarına Katkısı*] s.195-226.

Naciye Ata Yıldız’ın Kırgızlar hakkında yaptığı çeşitli çalışmalarından bahsedilmiştir. Yazının sonunda Naciye Ata Yıldız’a ait çalışmalar ile yönettiği yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyografyası verilmiştir.

III. Üçüncü Bölüm

Түркияда «Манас» эпосу жана Чыңгыз Айтматов библиографиялары [Türkiye’de “Manas” Destanı ve Cengiz Aytmatov Bibliyografyaları]

1) Abdrasul İsakov. Түркияда «Манас» эпосу бойунча басылып чыккан эмгектердин библиографиясы (1934-2018) [*Türkiye’de “Manas” Destaniyla İlgili Basılan Eserlerin Bibliyografyası (1934-2018)*] s. 229-274.

1934-2018 yılları arası Türkiye’de Manas Destanı hakkında yapılan çalışmaların bibliyografyası verilmiştir. 43 kitap; 176 kitap bölümü; 32 lisans, yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezi; 233 makale; 30 basılmayan bildiri; 8 kitap tanıtımı olmak üzere toplamda 522 kaynakçaya yer verilmiştir.

2) Abdrasul İsakov. Түркияда Чыңгыз Айтматов библиографиясы (1959-2018) [*Türkiye’de Cengiz Aytmatov Bibliyografyası (1959-2018)*] s. 275-376.

1959-2018 yılları arası Türkiye’de Cengiz Aytmatov ve eserleriyle ilgili yapılan çalışmaların bibliyografyası verilmiştir. Cengiz Aytmatov’un kitaplarının Türkçe aktarmaları, eserleriyle ilgili makaleler, bildiriler, tezler olmak üzere toplam 1336 adet kaynağa yer verilmiştir.

IV. Dördüncü Bölüm

Кыргыз таануучулардын ар кыл темадагы макалалары

[Кыргызларла İlgili Araştırma Yapanların Çeşitli Konulardaki Makaleleri]

1) Caştegin Turgunbayev. Кыргыз тилине жаңы чак сунушу: адат учур-келер чак [*Kırgızcaya Yeni Bir Zaman Önerisi: Bilinen Geniş Zaman*] s. 379-390.

Kırgızca gramer kitaplarında konuya farklı yönden bakılan –mAy/-mAk eklerinin zaman fonksiyonunda kullanılabileceği örnekler üzerinden gösterilmektedir.

2) Ali Çelik. “qъrğыздын улут ыспорт çана ваşqa оjундарь” аттуу эмгек жөнүндө [*“Kırgızın Millî Spor ve Diđer Oyunları” Adlı Eser Hakkında*] s. 391-398.

1928 yılında Miney uulu tarafından Rusçadan Kırgızcaya tercüme edilen eserin içeriği hakkında bilgiler verilmiştir.

3) Baktıbek İsakov. Катмарлашуунун тарыхый өңүтү [*Tabakalaşmanın Tarihi Boyutu*] s. 399-410.

Tarihî, etnografik ve sosyolojik unsurlar çerçevesinde hazırlanan bu makalede, Kırgızlar arasındaki sosyal tabakalaşmanın durumu hakkında bilgiler verilmiştir.

4) Ermamat Ergeşov. Түркия мамлекетинде музыкатерапия жана өнүгүү багыттары [*Türkiye’de Müzik Terapisi ve Gelişme Alanları*] s. 411-428.

Müzik terapisinin kısaca tarihi, Türk kültüründeki yeri ve Türkiye’de müzik terapisi alanında günümüze kadar yapılanlar hakkında bilgiler verilmiştir.

2. Sonuç ve Değerlendirme

Temel olarak 4 bölüme ayrılan 15 farklı çalışmanın Kırgızlarla ilgili çeşitli bilgiler sunması bakımından önemlidir. Özellikle Leyla Derviş, Aysel Baytok, İbrahim Türkhan, Abdrasul İsakov, Nurbübü Borsokyeve Uyanık, Mirlanbek Nurmatov gibi araştırmacıların çalışmaları bibliyografya temelli olduğu için Türkiye’de Kırgızlar hakkında hangi alanda ne tür çalışmaların yapıldığını daha yakından görülebilmektedir.

“Türkiye’de Kırgız Araştırmaları” adlı eserde daha fazla araştırmacıyla beraber makalelerin olması beklenirdi. Yine de bu çalışmanın da alanına katkı sağlayacağı şüphesizdir.

Kısaltmalar

Haz : Hazırlayan

s : sayfa

yy : yüzyıl

к : kılm (yüzyıl)

TKT : Türkiyada Kırgız Taanuu

KAYNAKLAR

Murzakulova, G. (2019). Türkiyada Kırgız Taanuu. Ankara: Bengü Yayınları.